

העזרה מהסוגיא

סנהדרין סח. – עד:

פרשת תרומה ה'תשפ"ה

פרק שמיני

דף סח - ט

◆ דיני ביאה בקטן:

- האם הביאה נחשבת ביאה:
  - באופן שהבן יותר בן תשע - הביאה נחשבת ביאה.
  - באופן שהבן יותר מבן שמונה ופחות מבן תשע - לבית שמאי הביאה נחשבת ביאה ולבית הלל הביאה לא נחשבת ביאה.
  - באופן שהבן פחות מבן שמונה - הביאה לא נחשבת ביאה.
- האם קטן יכול להוליד - לרב חסדא יכול להוליד, לרבה אינו יכול להוליד.

◆ דיני בן סורר ומורה:

- דין בן סורר ומורה - נאמר רק בבן, שהביא שתי שערות, ועדיין לא הקיף זקן התחתון.
- תנאים נוספים:
  - לפי הצד שקטן יכול להוליד - א. בן שבא על אשה ונולד לו בן אינו נעשה בן סורר ומורה. ב. קטן שבא על אשה ונולד לו בן, הבן אינו נעשה בן סורר ומורה.

✽ הערות ✽

א הגמ' מבארת שהמקור של בית שמאי שביאה של בן שמונה נחשבת ביאה משום שלומדים מדורות ראשונים שהיו יולדים בגיל תשע, אמנם בית הלל סוברים שלא לומדים מדורות הראשונים ולכן רק ביאה של בן תשע נחשבת ביאה.

ב המשנה [עא ב] מבארת שהטעם שבן סורר ומורה נהרג הוא 'על שם סופו' והברייתא [עב א] מוסיפה שהתורה ירדה לסוף דעתו של אדם שלאחר שהבן סורר ומורה יתרגל לזלול ולסבוא והוא יגמור את נכסי אביו ויבקש להמשיך לזלול ולסבוא יעמוד בפרשת דרכים וילסטם את הבריות ולכן התורה אמרה 'ימות זכאי ואל ימות חייב'.

המשנה אומרת שדין בן סורר ומורה לא נאמר בבת, והברייתא מבארת שדין זה הוא גזירת הכתוב משום שגם בבת שייך החשש שלאחר שתתרגל לאכול ולשתות תעמוד בפרשת דרכים ותזנה עם אנשים בשביל לקבל מהם 'אתנן'.

הגמ' מבארת שדורשים מהפסוק 'כי יהיה לאיש בן' 'בן שהוא סמוך לגבורתו של איש' ולומדים מדרשה זו שבאופן שהקיף זקן התחתון (כלומר שהקיפו שערות את הגיד) והגיע לגבורתו של איש אינו נעשה בן סורר ומורה, ורש"י מוסיף שלומדים מדרשה זו שבן סורר ומורה נאמר רק בגדול ולא בקטן, אמנם תוס' מבארים שלומדים מדרשה זו שבן סורר ומורה נאמר רק ב'סמוך לגבורתו של איש' וזמן זה יכול להיות אפילו בקטן אלא שקטן פטור משום ש'אינו בר מצוות'.

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

○ לפי הצד שקטן אינו יכול להוליד - באופן שהבן גדול מגיל שלש עשרה ושלשה חדשים אינו נעשה בן סורר ומורה.

◆ **דיני הגזול גר ומת הגר:**

- באופן שיש לגר יורשים - צריך להחזיר את הגזילה ליורשי הגר.
- באופן שאין לגר יורשים - צריך להחזיר את הגזילה לכהנים.
- האם צריך לבדוק האם יש לגר יורשים:
  - באופן שהגר ראוי להוליד - צריך לבדוק האם יש לו יורשים.
  - באופן שהגר אינו ראוי להוליד - לא צריך לבדוק האם יש לו יורשים.

◆ **דין שפחה חרופה בקטן:**

- באופן שהביאה נחשבת ביאה - נאמרו דיני שפחה חרופה.
- באופן שהביאה לא נחשבת ביאה - לא נאמרו דיני שפחה חרופה.

◆ **דיני בן שהערה באמו:**

- באופן שהביאה נחשבת ביאה - האם פסולה לכהונה.
- באופן שהביאה לא נחשבת ביאה - האם כשרה לכהונה.

דף ע - עא

◆ **דיני בן סורר ומורה:**

- דיני גניבת הכסף:
  - לת"ק - הדין של בן סורר ומורה נאמר באופן שגנב כסף מאביו.
  - לרבי יוסי בר יהודה - הדין של בן סורר ומורה נאמר באופן שגנב מאביו ואמו.
- דיני קניית הבשר והיין - הדין של בן סורר ומורה נאמר באופן שקנה בכסף בשר ויין בזול.

⊕ **הערות** ⊕

ג הגמ' מבארת שדורשים מהפסוק 'כי יהיה לאיש בן' ולא אב, ולפי הצד שקטן יכול להוליד לומדים מדין זה שבאופן שהבן בא על אשה ונולד לו בן אינו נעשה בן סורר ומורה משום שנחשב 'אב', ולפי הצד שקטן אינו יכול להוליד אי אפשר לבאר את הדרשה כך כיון שגם לולי דרשה זו אינו נעשה בן סורר ומורה לאחר שהקיף זקן התחתון שהוא פחות מתשעה חדשים, אלא דורשים שבאופן שהבן גדול מגיל שלש עשרה ושלשה חדשים אינו נעשה בן סורר ומורה כיון שבאופן שבא על אשה בגיל שלש עשרה לאחר שלשה חדשים עוברת ניכר והוא נחשב 'אב'.

הגמ' מוסיפה שלפי הצד שקטן יכול להוליד דורשים מהפסוק 'כי יהיה לאיש בן' ולא לבן בן, ולומדים מדרשה זו שקטן שבא על אשה ונולד לו בן, הבן אינו נעשה בן סורר ומורה.

הגמ' מסתפקת האם הכלל שלאחר שלשה חדשים עוברת ניכר נאמר רק באשה שיוולדת לתשעה אבל ביולדת לשבעה עוברת ניכר לשליש ימיה שהוא שני חדשים ושליש או דלמא גם ביולדת לשבעה עוברת ניכר לאחר שלשה חדשים, והגמ' מבארת שגם לפי הצד שביולדת לשבעה עוברת ניכר לאחר שני חדשים ושליש מ"מ בן סורר ומורה אינו נחשב 'אב' לאחר שני חדשים ושליש משום שהולכים אחר הרוב ורוב נשים יולדות לתשעה.

ד הגמ' מביאה שרבה לומד מהפסוק 'ואם אין לאיש גואל' שבאופן שהגר גדול צריך לבדוק האם יש לו יורשים כיון שהוא ראוי להוליד ובאופן שהגר קטן לא צריך לבדוק האם יש לו יורשים כיון שהוא אינו ראוי להוליד. תוס' מבארים שבדורות אלו שיעור הזמן שמביאים שערות ויכולים להוליד הוא בגיל שלש עשרה, אמנם בדורות הראשונים שהיו יכולים להוליד לפני גיל שלש עשרה היו מביאים שערות לפני גיל שלש עשרה והיו נחשבים גדולים בזמן שהביאו שערות.

תוס' מוכיחים מהדין שגר קטן לא צריך לבדוק האם יש לו יורשים ששייך גר קטן מדאורייתא, ותוס' מבארים שמדובר לא רק במעוברת שהתגיירה, אלא גם באופן שהגר קטן התגייר על ידי בית דין הגרות חלה מדאורייתא.

תוס' מוכיחים מהדין שגר קטן לא צריך לבדוק האם יש לו יורשים שמדאורייתא שייך שיהיה לקטן כסף ששייך לו, ותוס' מבארים שלמרות שמדאורייתא הקטן לא יכול לזכות עבור עצמו, מ"מ באופן ש'דעת אחרת מקנה אותו' הקטן זוכה בכסף מדאורייתא, וכן באופן שירש את אביו הגוי לפני שהתגייר זוכה בכסף מדאורייתא, וכן מעשה ידי הקטן ושכר טרחו שייכים לקטן מדאורייתא.

ה הגמ' מבארת שבשפחה חרופה כתוב 'ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע' והיה אפשר לדרוש 'איש' למעט קטן אלא שכתוב 'ואיש' ודורשים מהאות 'ו' לרבות קטן שראוי לביאה.

הגמ' מבארת שמבואר בדין שקטן חייב בשפחה חרופה שיש לקטן שכבת זרע, אלא שרבה סובר ששכבת זרע זו אינה ראוייה להוליד.

ו הגמ' מבארת שהדין של בן סורר ומורה נאמר רק באופן שגנב כסף מאביו או מאביו ומשום שהוא דבר מצוי ו'מימשיך', אבל באופן שגנב כסף מאחרים אינו נעשה בן סורר ומורה משום שגניבת כסף מאחרים שהוא דבר שאינו מצוי ולא מימשיך.

הגמ' דנה כיצד יש כסף לאשה והגמ' בתירוץ הראשון מבארת שמדובר באופן שגנב כסף שעמד לקנות בו סעודה לאביו ואמו והגמ' בתירוץ השני מבארת שמדובר שגנב כסף ששייך לאמו ממש כגון שאדם אחר נתן לה מתנה ואמר 'על מנת שאין לבעלה רשות בה' (תוס' מוסיפים שלפי הצד שגם באופן זה המתנה שייכת לבעל צריך להעמיד כמו התירוץ הראשון של הגמ' או שצריך להעמיד באופן שהבעל נתן מתנה לאשה).

- דיני אכילת הבשר והיין:
  - מקום האכילה - הדין של בן סורר ומורה נאמר באופן שאכל את הבשר והיין ברשות אחרים¹.
  - אנשי החבורה - הדין של בן סורר ומורה נאמר באופן שאכל בחבורה שכולה סריקים².
  - באופן שאכל אכילת מצוה (כגון בעיבור החודש) או באופן שאכל אכילת איסור (כגון נבילות וטריפות) - לא נעשה בן סורר ומורה³.
- שיעור הבשר והיין:
  - לת"ק - חצי מנה בשר וחצי לוג יין איטלקי.
  - לרבי יוסי - מנה בשר ולוג יין איטלקי.
- דיני הבשר והיין:
  - באופן שאכל בשר מבושל ויין מזוג - באופן שאכל בשר מבושל קצת ויין מזוג קצת נעשה בן סורר ומורה, ובאופן שאכל בשר שאינו מבושל ויין שאינו מזוג או באופן שאכל בשר שמבושל כל צרכו ויין שמזוג הרבה אינו נעשה בן סורר ומורה⁴.
  - באופן שאכל בשר מלוח ויין חי - אינו נעשה בן סורר ומורה⁵.
- דיני האב והאם של בן סורר ומורה:
  - רצון של אביו ואמו - הדין של בן סורר ומורה נאמר רק באופן שאביו ואמו רוצים לסקלו⁶.
  - האם אביו ואמו צריכים להיות שווים:
    - לרבי יהודה - הדין של בן סורר ומורה נאמר רק באופן שאביו ואמו שווים בקול ובמראה ובקומה.
    - לרבי יונתן - הדין של בן סורר ומורה נאמר גם באופן שאביו ואמו אינם שווים⁷.
  - באופן שהאב בעל מום (גידם או חיגר או אלם או סומא או חרש) או האם בעלת מום - הדין לא נעשה בן סורר ומורה⁸.
- דיני ההתראה והחיוב מיתה של בן סורר ומורה - בן סורר ומורה שגנב ואכל ושתה אביו ואמו מתרים בו בפני שני עדים, ובאופן

» הערות «

- ז הגמ' מבארת שהמקור שהדין של בן סורר ומורה נאמר באופן שאכל בשר ושתה יין דכתיב 'זולל וסובא' וכתוב 'אל תהי בסבאי יין בזללי בשר למו', אמנם הגמ' מוסיפה שגם באופן שאכל כזית בשר עוף ואת שאר האכילה אכל מבשר נעשה בן סורר ומורה.
- ה הגמ' מוסיפה שבאופן שהבן אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב אינו נעשה בן סורר ומורה משום שלמרות שדברים אלו משכרים מ"מ הדין של בן סורר ומורה נאמר רק באופן ש'מימשיך' ולא בדברים אלו ש'לא מימשיך'.
- ה הגמ' מבארת שהטעם שדין בן סורר ומורה נאמר באופן שאכל ברשות אחרים משום שאופן זה מצוי ו'מימשיך', אבל באופן שאכל ברשות אביו שאינו מצוי ו'לא מימשיך' אינו נעשה בן סורר ומורה.
- ח הגמ' מבארת שהטעם שבאופן שאכל בחבורה שכולה סריקים נעשה בן סורר ומורה משום ש'מימשיך'.
- ט הגמ' מבארת שבאופן שאכל אכילת מצוה שהיא אכילה כדרכה ו'לא מימשיך' ולכן אינו נעשה בן סורר ומורה, ובאופן שאכל אכילת איסור אינו נעשה בן סורר ומורה דכתיב 'איננו שומע בקולנו' ודורשים שהוא שומע בקולו של מקום אבל באופן שאכל אכילת איסור ואינו שומע גם בקולו של מקום אינו נעשה בן סורר ומורה.
- י רש"י מבאר שהטעם שהחיוב של בן סורר ומורה נאמר באופן שהבשר מבושל קצת משום שהדרך של אדם שגונב לבשל את הבשר קצת ולאכול ולכן 'מימשיך', אבל באופן שהבשר מבושל הרבה ו'לא מימשיך' אינו נעשה בן סורר ומורה. וכן רש"י מבאר שהטעם שהחיוב של בן סורר ומורה נאמר באופן שהיין מזוג קצת משום שבאופן זה יש הרבה הנאה בשתייתו ו'מימשיך', אבל באופן ששתה יין שמזוג הרבה שאין הרבה הנאה בשתייתו ו'לא מימשיך' אינו נעשה בן סורר ומורה.
- יא הגמ' מבארת שלענין בן סורר ומורה בשר מלוח נקרא לאחר ששהה לילה במלח משום שלאחר זמן פג טעם הבשר קצת ו'לא מימשיך', ויין חי הכוונה יין עד ארבעים יום.
- הגמ' מוסיפה שלענין אכילת בשר ויין בסעודה מפסקת מותר לאכול בשר מלוח לאחר ששהה במלח שני ימים ולילה אחד משום שלאחר זמן זה פג טעם הבשר לגמרי ואינו משמח וכן מותר לשתות יין חי עד שלשה ימים משום שאינו משמח.
- יב הגמ' מביאה שרבי שמעון סובר שכיון שהדין של בן סורר ומורה נאמר רק באופן שאביו ואמו רוצים לסקלו לכן בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ונכתב בשביל 'דרוש וקבל שכר', אמנם רבי יונתן חולק וסובר שהיה בן סורר ומורה.
- יג הגמ' מביאה שלפי שיטת רבי יהודה בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ונכתב בשביל 'דרוש וקבל שכר' כיון שלא שכח שאביו ואמו יהיו שווים בקול ובמראה ובקומה דכתיב 'איננו שומע בקולנו' ודורשים שיש לאביו ואמו קול אחד וכמו שצריכים להיות שווים בקול כך צריכים להיות שווים במראה ובקומה, אמנם רבי יונתן חולק וסובר שהיה בן סורר ומורה כיון שסובר שהדין של בן סורר ומורה נאמר גם באופן שאביו ואמו אינם שווים.
- יד המשנה מבארת שהמקור שבאופן שאביו בעל מום או אמו בעלת מום אינו נעשה בן סורר ומורה דכתיב 'תפשו בו אביו ואמו' ודורשים ולא גזמין 'הוציאו אתו' ודורשים ולא חגרין, 'ואמרו' ודורשים ולא אלמין, 'בנו זה ודורשים ולא סומין', 'איננו שמע בקולנו' ודורשים ולא חרשין, והגמ' מבארת שגם לפי הצד ש'לא בעינן קרא כדכתיב' באופן שהאב או האם בעלי מום הדין לא נעשה בן סורר ומורה משום שכיון שפסוק זה מיותר דורשים שדינים אלו מעכבים.

שלאחר מכן הבן חזר וגנב ואכל ושתה, מביאים אותו לבית דין ומלקים אותו, ובאופן שלאחר מכן חזר וגנב ואכל ושתה אבי ואמו מביאים אותו לסנהדרין והם מחייבים אותו מיתה.

◆ **דיני עיר הנדחת שיש בה מזוזה אחת** - לרבי אליעזר אינה נעשית עיר הנדחת לרבי יונתן נעשית עיר הנדחת^{טו}.

◆ **דיני בית המנוגע:**

- באופן שהנגע היה בקרן זוית חצי מהנגע בקיר זה וחצי מהנגע בקיר זה - הבית טמא.
- באופן שהנגע היה בקיר אחד:
  - לרבי אלעזר ברבי שמעון - הבית טהור.
  - לרבי אליעזר ברבי צדוק ולרבי שמעון איש כפר עכו - הבית טמא^{טז}.

◆ **דין בן נח שעבר עבירה ולאחר מכן התגייר:**

- באופן שאם היה עושה את העבירה לאחר הגירות היה חייב אותה מיתה - חייב מיתה^{יז}.
- באופן שאם היה עושה את העבירה לאחר הגירות היה חייב מיתה אחרת:
  - לרבי יוחנן - חייב מיתה כחיובו בשעת עשיית העבירה.
  - לרבי חנינא:
    - באופן שהשתנה חיוב המיתה ממיתה קלה למיתה חמורה - פטור^{יח}.
    - באופן שהשתנה חיוב המיתה ממיתה חמורה למיתה קלה:
      - לרש"י - חייב מיתה חמורה כחיובו בשעת עשיית העבירה.
      - לתוס' - חייב מיתה קלה כחיובו עכשיו^{יט}.
- באופן שאם היה עושה את העבירה לאחר הגירות היה פטור - פטור^כ.

✽ הערות ✽

טו הגמ' מבארת שהמקור של רבי אליעזר שעיר הנדחת שיש בה מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת דכתיב 'ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה ושרפת באש' ובאופן שיש מזוזה אחת אי אפשר לעשות כך דכתיב 'לא תעשון כן לה' אלוקים', והגמ' מוסיפה שרבי אליעזר סובר שעיר הנדחת לא הייתה ולא עתידה להיות ונכתבה בשביל 'דרוש וקבל שכר' שהרי לא יתכן שיהיה עיר של ישראל בלי מזוזה אחת, אמנם רבי יונתן חולק וסובר שהיה עיר הנדחת כיון שסובר שגם באופן שיש מזוזה בעיר נעשית עיר הנדחת.

טז הגמ' מבארת שרבי אלעזר ברבי שמעון סובר שהדין של בית המנוגע נאמר רק באופן שהנגע היה בקרן זוית וחצי מהנגע בקיר זה וחצי מהנגע בקיר אחר סובר שבית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות ונכתב בשביל 'דרוש וקבל שכר', אמנם רבי אליעזר ברבי צדוק ולרבי שמעון איש כפר עכו סוברים שהיה בית המנוגע כיון שחולקים וסוברים שגם באופן שהנגע בקיר אחד הבית טמא.

יז בדברי הגמ' מבואר שכן נח שבא על ישראלית שהיא נערה מאורסה ולאחר מכן התגייר חייב סקילה משום שלא השתנה חיוב המיתה לאחר הגירות כיון שגם בן נח חייב סקילה, וכן בן נח שהרג ישראל ולאחר מכן התגייר לפי הצד שבן נח מיתתו בסייף חייב סייף כיון שלא השתנה חיוב המיתה לאחר הגירות, וכן בן נח שבא על אשת ישראל ולאחר מכן התגייר לפי הצד שבן נח מיתתו בחנק חייב חנק כיון שלא השתנה חיוב המיתה לאחר הגירות.

יח בדברי הגמ' מבואר שכן נח שבירך את השם ולאחר מכן התגייר פטור משום שהשתנה דינו (שבן נח נידון בעד אחד ובדיין אחד וללא התראה וישראל נידון בשני עדים ובפני סנהדרין קטנה וצריך התראה) וכן השתנה מיתתו ממיתה קלה למיתה חמורה (שהרי בן נח שבירך את השם חייב סייף או חנק וישראל שבירך את השם חייב סייף), ורש"י מבאר שמחמת שהשתנה דינו והשתנה מיתתו פוקע החיוב מיתה שהיה חייב בזמן עשיית העבירה ואי אפשר לחייבו את החיוב מיתה כזמן של עכשיו משום שלא התחייב במיתה חמורה זו.

יט רש"י מבאר שבאופן שהשתנה חיוב המיתה ממיתה חמורה למיתה קלה לא נחשב שהשתנה מיתתו ולכן באופן זה לא פוקע החיוב מיתה שהתחייב בשעת עשיית העבירה, אמנם תוס' סוברים שבאופן שהשתנה חיוב המיתה ממיתה חמורה למיתה קלה נחשב שהשתנה מיתתו ולכן פוקע החיוב מיתה שהתחייב בשעת עשיית העבירה וחייב מיתה קלה כחיובו עכשיו.

בדברי הגמ' מבואר שכן נח שהרג ישראל לפי הצד שמיתתו של בן נח בחנק ולאחר הגירות מיתתו בסייף לת"ק סובר שסייף חמור מחנק והשתנה דינו ממיתה קלה למיתה חמורה פטור ולרבי שמעון סובר שחנק חמור מסייף והשתנה דינו ממיתה חמורה למיתה קלה לרש"י חייב חנק לתוס' חייב סייף.

בדברי הגמ' מבואר שכן נח שבא על ישראלית שהיא נשואה לפי הצד שמיתתו של בן נח בסייף ולאחר הגירות מיתתו בחנק לת"ק סובר שסייף חמור מחנק והשתנה דינו ממיתה חמורה למיתה קלה לרש"י חייב סייף לתוס' חייב חנק, ולרבי שמעון סובר שחנק חמור מסייף והשתנה דינו ממיתה קלה למיתה חמורה פטור.

בדברי הגמ' מבואר שלדעת רבי חנינא נערה ארוסה שזינתה ובשעת העמדה בדין היא בוגרת חייבת חנק, ותוס' לשיטתם מבארים שבאופן זה השתנה חיוב המיתה ממיתה חמורה למיתה קלה וחייבת מיתה קלה כחיובו עכשיו, ורש"י מבאר שבאופן זה השתנה גופה נחשב שינוי גמור ושינוי זה פוטר אותה מהחיוב מיתה בשעת עשיית עבירה ולכן חייבת מיתה קלה כחיובו עכשיו.

כ בדברי הגמ' מבואר שכן נח שהרג בן נח ולאחר מכן התגייר פטור משום שאם היה הורג בן נח לאחר הגירות לא היה חייב מיתה, וכן בן נח שבא על גויה שהיא אשת איש ולאחר מכן התגייר פטור משום שאם היה בא על אשה זו לאחר הגירות לא היה חייב מיתה.

◆ דין בן סורר ומורה שברח:

- באופן שברח לפני גמר הדין ולאחר מכן הקיף זקן התחתון - פטור^{כא}.
- באופן שברח לאחר גמר הדין - חייב^{כב}.

דף עב - עג

◆ דין הריגת גנב:

- צורת הגניבה:

- באופן שבא במחתרת - מותר להורגו^{כג}.
- באופן שנכנס לגגו חצירו וקרפיו:
  - לברייתא הראשונה - מותר להורגו.
  - לברייתא השנייה:
- באופן שבעל הבית התרה בגנב שיהרוג אותו והגנב אמר שיהרוג את בעל הבית - מותר להורגו.
- בשאר האופנים - אסור להורגו^{כד}.

- דיני הגנב:

- באופן שידוע שהגנב שונא את בעל הבית - מותר להורגו.
- בסתמא:
  - באופן שהגנב הוא אביו של בעל הבית - אסור להורגו משום שחזקה שלא יהרוג את בנו.
  - בשאר האופנים - מותר להורגו.
- באופן שידוע שהגנב אוהב את בעל הבית ולא יהרגו - אסור להורגו משום שחזקה שלא יהרוג את בעל הבית.
- דיני חיוב ממון בגנב (באופן שמוותר להורגו):
  - באופן שהזיק חפץ בזמן שמוותר להורגו - פטור משום 'קים ליה בדרבה מיניה'^{כה}.
  - באופן שגנב חפץ ולאחר מכן החפץ לא נמצא בעין - פטור.
  - באופן שגנב וחפץ והחפץ בעין - לרב פטור לרבא חייב.

◆ דיני אדם שרודף אחר חבירו להורגו האם מותר לאדם אחר להרוג את הרודף:

- באופן שגדול רודף:
  - באופן שהתרו ברודף והרודף קיבל את ההתראה - מותר להורגו^{כו}.

☞ הערות ☞

כא הגמ' מבארת שהטעם שבן סורר ומורה שברח לפני גמר הדין ולאחר מכן הקיף זקן התחתון פטור משום שאם היה עושה את המעשה של בן סורר לאחר שהקיף זקן התחתון היה פטור ולכן פוקע החיוב מיתה שהיה חייב.

כב רש"י מבאר שהטעם שבאופן שברח לאחר גמר הדין חייב משום שנחשב כ'גברא קטילא' ושוב לא מחפשים זכות להצילו.

כג המקור שמוותר לבעל הבית להרוג את הגנב שבא במחתרת דכתיב 'אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים' דהיינו שהגנב נחשב שאין לו דם ונשמה ומותר להורגו, והגמ' מביאה שרבא מבאר ש'חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו' ולכן הגנב אומר שאם בעל הבית ינסה להציל את ממונו אני אהרוג אותו, ולכן מותר לבעל הבית להרוג את הגנב ש'הבא להרגך השכם להורגו'.

הברייתא מוסיפה שמוותר לכל אדם להרוג את הגנב שבא במחתרת דכתיב 'אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת', ולשון הגמ' שהטעם שמוותר להורגו משום שהגנב נחשב 'רודף'.

הברייתא מבארת שמוותר להרוג את הגנב לא רק במיתת סייף כדן רוצח אלא בכל מיתה דכתיב 'אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת', והגמ' מבארת שאי אפשר ללמוד דין זה מרוצח וגואל הדם שאפשר להורגם בכל מיתה משום ש'רוצח וגואל הדם' נחשבים שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים.

הברייתא מוסיפה שדורשים מלשון הפסוק 'אין לו דמים' ולא כתוב 'אין לו דם' שמוותר להרוג גנב שבא במחתרת בין ביום חול ובין בשבת, ולא אומרים שכמו שבית דין לא הורגים חייבי מיתות בשבת כך לא הורגים גנב שבא במחתרת בשבת.

כד רש"י מבאר שהברייתא השניה סוברת שבאופן שהגנב טרח וחתר את הבית יש הוכחה שאם בעל הבית יעמוד כנגדו הגנב יהרוג את בעל הבית, אבל באופן שנכנס דרך גגו חצירו וקרפיו ולא התרו בגנב שאין ראיה זו יתכן שאם בעל הבית יעמוד כנגדו הגנב לא יהרוג את בעל הבית, ולכן אסור לבעל הבית להרוג את הגנב.

כה רש"י מוסיף שגם באופן שהגנב לא נהרג אלא יצא מהבית מ"מ יש פטור של קים ליה בדרבה מיניה וכמו שיש פטור של קים ליה בדרבה מיניה בחייבי מיתות שוגגים.

כו בדברי הברייתא מבואר שהלשון של ההתראה ברודף הוא, שהנרדף הוא ישראל ואינו מומר, והתורה אמרה שכל אדם צריך להרוג את הרודף בשביל להציל את הנרדף. והלשון של קבלת ההתראה הוא, שהנרדף אומר 'על מנת כן' כלומר שהורג על דעת להתחייב מיתה, אבל באופן שאמר 'יודע אני שהוא כן' לא נחשב שקיבל את ההתראה.

- באופן שהתרו ברודף והרודף לא קיבל את ההתראה:
  - לפי התירוץ הראשון של הגמ' - מותר להורגו.
  - לפי התירוץ השני של הגמ' - נחלקו התנאים האם מותר להורגו¹².
- באופן שקטן רודף:
  - לפי הצד שמוותר להרוג רודף גדול באופן שהתרו בו ולא קיבל את ההתראה - מותר להרוג קטן שהוא רודף.
  - לפי הצד שאסור להרוג רודף גדול באופן שהתרו בו ולא קיבל את ההתראה - אסור להרוג קטן שהוא רודף.
- באופן שעובר מסכן את אמו:
  - באופן שלא יצא ראשו של העובר - מותר להרוג את העובר בשביל להציל את האם.
  - באופן שיצא ראשו של העובר - אסור להרוג את העובר בשביל להציל את האם¹³.

◆ דיני הריגת אדם שרוצה לעשות עבירה:

- אדם שרודף אחר אחת מהעריות:
  - חייבי מיתות בית דין או חייבי כריתות:
    - לת"ק:
    - באופן שהאשה נפגמת על ידי הביאה - הורגים את הרודף.
    - באופן שהאשה לא נפגמת על ידי הביאה אלא הייתה פגומה לפני הביאה - לא הורגים את הרודף¹⁴.
  - לרבי יהודה:
    - בסתמא - הורגים את הרודף.
    - באופן שהנערה אמרה הניחו לו כדי שלא יהרוג אותי - לא הורגים את הרודף¹⁵.
- חייבי לאוין - לא הורגים את הרודף¹⁶.

✎ הערות ✎

הגמ' מבארת שהמקור שהורגים אדם שרודף אחר חבירו להורגו דכתיב 'כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש' ולומדים היקש בין רוצח לנערה המאורסה כמו שבנערה המאורסה מותר להצילה בנפשו (וכפי שהובא בהערה כט) כך ברוצח מותר להצילו בנפשו.

תוס' מבארים שהטעם שצריך לימוד לדין רודף ולא לומדים זאת מהדין של בא במחותרת שמותר לכל אדם להורגו (וכפי שהובא לעיל הערה כג), משום שמהפסוק של בא במחותרת מבואר שמותר לכל אדם להורגו ולא מבואר שיש חובה להורגו, ולכן צריך פסוק נוסף שיש חובה להורגו.

בדברי התוס' מבואר שלאחר שיש דין להרוג את הרודף בשביל להציל את הנרדף באופן שלא עשה כך עובר על האיסור של 'לא תעמוד על דם רעך', וכן ביטל עשה של 'השבת לו' שדורשים שהאדם צריך להחזיר אבידת גופו.

כז הגמ' מבארת שבדברי הברייתא שאומרת 'מחותרת זו היא התראתו' מבואר שמותר להרוג רודף גם באופן שהרודף לא קיבל את ההתראה, ונחלקו תירוצי הגמ' בדעת הברייתא שאומרת שהרודף צריך לקבל את ההתראה לפי התירוץ הראשון ברייתא זו מדברת באופן שהמותר אינו יכול להרוג את הרודף אלא מתרה בו בשביל להורגו לאחר זמן בבית דין ולפי"ז אין הכרח שברייתא זו חולק על הברייתא ש'מחותרת זו היא התראתו' ולפי התירוץ השני ברייתא זו סוברת שבאופן שהרודף לא קיבל התראה אסור להורגו.

בדברי הגמ' מבואר שהצד שאסור להרוג רודף באופן שהרודף לא קיבל את ההתראה נאמר לדעת ת"ק שסובר שצריך להתרות ב'חבר', אבל לרבי יוסי רבי יהודה סובר שלא צריך להתרות ב'חבר' מותר להרוג רודף באופן שהרודף לא קיבל את ההתראה.

כח רש"י מבאר שלפני שיצא ראשו של העובר אינו נחשב 'נפש' ולכן מותר להורגו בשביל להציל את האם, אבל באופן שיצא ראשו של העובר נחשב 'נפש' ולכן אסור להורגו בשביל להציל את האם, והגמ' מבארת שגם לפי הצד שמותר להרוג קטן שהוא רודף מ"מ באופן זה אסור להרוג את העובר משום שהעובר אינו נחשב 'רודף' אלא 'משמיקא קא מרדפו ליה' לאם.

כט הגמ' מבארת שהמקור שאדם שרודף אחר נערה המאורסה צריך להרוג את הרודף דכתיב 'ואין מושיע לה' ודורשים שבאופן שיש מושיע צריך להושיעה בכל דבר ואפילו על ידי הריגת הרודף, והמקור שאדם שרודף אחר חייבי מיתות בין דין הורגים את הרודף דכתיב 'אין לנערה חטא מות' והמקור שאדם שרודף אחר חייבי כריתות הורגים את הרודף דכתיב 'אין לנערה חטא מות'.

הגמ' מבארת שת"ק סובר שהטעם שצריך להרוג את הרודף הוא בשביל להציל את האשה שלא תפגם על ידי הביאה ותעשה זונה וכן הוולד יהיה ממזר, ולכן באופן שהאשה פגומה לפני הביאה לא הורגים את הרודף, ורש"י מבאר שהמקור של ת"ק שהדין להרוג את הרודף הוא בשביל להציל את הנרדף מפגם, משום שהתורה גילתה את הדין להציל בנערה המאורסה שהיא נפגמת, ותוס' מבארים שלומדים זאת מלשון הפסוק 'ואין מושיע לה' שצריך להרוג את הרודף בשביל להציל את הנערה מהפגם.

ל הגמ' מבארת שרבי יהודה סובר שהטעם שהתורה אמרה להרוג את הרודף הוא משום שיש חשש שהאשה תמסור את נפשה בשביל לא להבעל לו והרודף יהרוג אותה, אבל באופן שהאשה אמרה הניחו לו כדי שלא יהרוג אותי שאין חשש זה לא הורגים את הרודף.

לא הגמ' מבארת שבחייבי לאוין לא הורגים את הרודף, ואפילו בכהן גדול שרודף אחר אלמנה שהאשה תפגם על ידי הביאה ותעשה חללה לא הורגים את הרודף משום שהאשה תעשה חללה על ידי הביאה ולא תעשה זונה.

- בזכור - הורגים את הרודף.
- בבהמה - לא הורגים את הרודף^ל.
- אדם שרוצה לעשות עבירה:
- לת"ק - לא הורגים אותו.
- לרבי שמעון בן יוחאי - באופן שרוצה לעבוד עבודה זרה הורגים אותו.
- לרבי אלעזר ברבי שמעון - באופן שרוצה לעבוד עבודה זרה או לחלל שבת הורגים אותו^ל.
- ◆ **דיני הריגת אדם שרודף אחר חבירו להורגו או אדם שרוצה לעשות עבירה באופן שאפשר להציל על באחד מאבריו:**
- לרבי יונתן בן שאול - אסור להרוג את הרודף וההורגו חייב מיתה.
- לרבנן - מותר להרוג את הרודף.
- ◆ **חיוב קנס בביאה שלא כדרכה - לרש"י פטור לתוס' חייב^ל.**
- ◆ **חיוב קנס באונס ומפתה באופן שבא על חייבי כריתות:**
- באופן שהיה מותר להרוג את הרודף:
- לפי הצד שהכוונה 'העראה' היא נשיקה - חייב.
- לפי הצד שהכוונה 'העראה' היא הכנסת עטרה - פטור^ל.
- באופן שהיה אסור להרוג את הרודף - חייב^ל.

דף עד

- ◆ **דיני נזק ממון ברודף:**
- באופן שהרודף הזיק - פטור, משום שחייב מיתה וממילא יש פטור של 'קים ליה בדרכה מיניה'.

הערות

- לב ראה הערה הבאה מהו המקור שלא הורגים אדם שרודף אחר בהמה.
- לג הגמ' מבארת שהמקור של רבי שמעון בן יוחאי שהורגים אדם שרוצה לעבוד עבודה זרה משום ש'עונשים מן הדין' ולכן לומדים קל וחומר שאם הורגים את הרודף בשביל למנוע 'פגם הדין' קל וחומר שהורגים את הרודף בשביל למנוע חילול השם שיש בכך 'פגם גבוה', ורבי אלעזר ברבי שמעון סובר כאביו ש'עונשים מן הדין' והורגים אדם שרוצה לעבוד עבודה זרה, ורבי אלעזר ברבי שמעון מוסיף שלומדים גזירה שווה 'חילול חילול' מעבודה זרה לשבת שכמו שהורגים אדם שרוצה לעבוד עבודה זרה כך הורגים אדם שרוצה לחלל שבת, אמנם רבי שמעון בן יוחאי סובר שלא דורשים גזירה שווה 'חילול חילול' מעבודה זרה לשבת.
- הגמ' מבארת שלפי רבי אלעזר ברבי שמעון שסובר שבעובד עבודה זרה ומחלל שבת מצילים בנפשו דורשים 'נערה' למעט בהמה, אמנם לפי רבי שמעון בן יוחאי שסובר ש'עונשים מן הדין' וסובר שבעובד עבודה זרה מצילים בנפשו ובמחלל שבת לא מצילים בנפשו, דורשים 'נערה' אחד למעט בהמה ואחד למעט חילול שבת שלא נלמד גזירה שווה 'חילול חילול' מעבודה זרה.
- ובדברי הגמ' מבואר שבדעת ת"ק שסובר שלא הורגים אדם שרוצה לעבוד עבודה זרה ולחלל שבת אפשר לומר שסובר ש'אין עונשים מן הדין' וממילא אין מקור להורגם ולא צריך מיעוט ודורשים 'נערה' למעט בהמה, ואפשר לומר שסובר ש'עונשים מן הדין' ודורשים 'נערה' למעט בהמה ושבת ועובד עבודה זרה.
- לד רש"י מבאר שהתורה חייבה קנס באופן שהבעל השיר את בתולי האשה ולפי"ז אין חיוב קנס בביאה שלא כדרכה, אמנם תוס' חולקים על רש"י וסוברים שיש חיוב קנס בביאה שלא כדרכה.
- לה בדברי הגמ' מבואר שהאשה נעשית 'זונה' בזמן העראה, ונחלקו רש"י ותוס' בזמן שהבעל מתחייב קנס לרש"י חיוב הקנס הוא מחמת השרת הבתולים ולכן זמן החיוב הוא בהכנסת עטרה, לתוס' בתירוץ הראשון הבעל מתחייב קנס בהעראה, ותוס' מוסיפים שבאופן שהבעל אינו חייב קנס על העראה אפשר לחייב את הבעל קנס על זמן השרת הבתולים, ותוס' בתירוץ השני מבארים שזמן חיוב הקנס הוא בגמור ביאה משום שהתורה לא ריבתה שהעראה נחשבת כגמור ביאה לענין קנס.
- בדברי הגמ' מבואר שלפי הצד שהכוונה 'העראה' היא הכנסת עטרה הבעל פטור מקנס משום שבזמן הכנסת עטרה שהבעל צריך להתחייב קנס מותר להרוג את הבעל ויש פטור של 'קים ליה בדרכה מיניה', ורש"י מבאר שלפי הצד שהכוונה 'העראה' הוא נשיקה בזמן חיוב הקנס לא היה אפשר להרוג את הבעל כיון שהאשה נפגמה בשעת העראה ולאחר שהאשה נפגמה אי אפשר להרוג את הבעל, ואין פטור של 'קים ליה בדרכה מיניה', וכן תוס' בתירוץ הראשון מבארים שבאופן זה הנשיקה אינה מחייבת קנס משום שבזמן זה הבעל היה חייב מיתה, אבל השרת הבתולים מחייבים קנס כיון שבזמן זה הבעל לא היה חייב מיתה.
- לו הגמ' מבארת שהפטור של קים ליה בדרכה מיניה נאמר רק באופן שהיה מותר להרוג את הרודף אבל באופן שהיה אסור להרוג את הרודף אין פטור של קים ליה בדרכה מיניה והבועל חייב קנס, ולכן לדעת ת"ק באופן שהאשה הייתה פסולה מדין 'זונה' כגון שנבעלה לאדם אחר שלא כדרכה ולאחר מכן בא עליה אדם אחר כדרכה השני חייב קנס, וכן לדעת רבי יהודה באופן שהאשה אמרה שיניחו לרודף כדי שלא יהרוג אותה חייב קנס, וכן לדעת רבי יונתן בן שאול באופן שהיה אפשר להציל באחד מאבריו חייב קנס.

- באופן שהנרדף הזיק:
  - באופן שהזיק כלים של הרודף - פטור, משום ש'לא יהיה ממונו חביב עליו מגופו' שהרי מותר לו להרוג את הרודף.
  - באופן שהזיק כלים של אדם אחר - חייב, משום שהציל עצמו בממון חברו.
- באופן שאדם אחר רדף אחר הרודף בשביל להציל את הנרדף ושבר כלים - פטור, ודין זה הוא תקנת חכמים כדי שאנשים יצילו את הנרדף.

◆ דיני פיקוח נפש:

- בישראל:
  - בצינעא:
    - באופן שאין גזירת המלכות:
      - בעבודה זרה - לרבי ישמעאל יעבור ואל יהרג, לרבי אליעזר יהרג ואל יעבור^ל.
      - בגילוי עריות ושפיכות דמים - יהרג ואל יעבור^ל.
      - בשאר העבירות - יעבור ואל יהרג.
    - באופן שיש גזירת המלכות - יהרג ואל יעבור^ל.
      - בפרהסיא - יהרג ואל יעבור^ל.
  - בבן נח:
    - לרש"י:
      - בצינעא - יעבור ואל יהרג.
      - בפרהסיא - ספק האם יעבור ואל יהרג או יהרג ואל יעבור.
      - לתוס' - יעבור ואל יהרג.

☞ הערות ☞

- לז הגמ' מבארת שהמקור של רבי אליעזר שבעבודה זרה יהרג ואל יעבור דכתיב 'ואהבת את ה' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך' ודורשים שהאדם יאהב את השם לא ימיר את ה' בעבודת כוכבים אפילו באופן שיצטרך למסור את נפשו על כך.
- לח הגמ' מבארת שהמקור שצריך למסור בשפיכות דמים הוא מסברא 'מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא דמא דההוא גברא סומק טפי' ורש"י מבאר שמחמת סברא זו התורה לא התירה את האיסור של רציחה, והמקור שצריך למסור נפש בגילוי עריות דכתיב 'כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה' ודורשים היקף בין שפיכות דמים לגילוי עריות כמו שבשפיכות דמים יהרג ואל יעבור כך בגילוי עריות יהרג ואל יעבור.
- תוס' מבארים שהחייב למסור נפש בשפיכות דמים נאמר רק באופן שעושה מעשה אבל באופן שאינו עושה מעשה לא צריך למסור נפש ולכן באופן שאומרים לו שיזרקו אותו על תינוק וימות ואם לא יתן יהרגו אותו יעבור ואל יהרג, וכן תוס' מבארים שהחייב למסור נפש בגילוי עריות נאמר באופן שעושה מעשה (כגון איש שלא היה מקושה), אבל באופן שלא עושה מעשה (כגון איש שהיה מקושה או אשה) יעבור ואל יהרג.
- בדברי הגמ' מבואר שהדין שצריך למסור נפש בגילוי עריות נאמר גם באופן שאין בכך איסור גמור אלא רק 'אביזריהו' ולכן אדם שנתן עינו באשת איש והעלה לבו טינא ורפואתו על ידי שתדבר איתו מאחורי הגדר יהרג ולא יעבור על איסור זה. ובדברי הגמ' מבואר שיש אמורא שסובר שבאופן זה אפילו בפנייה יהרג ולא ידבר עימה מאחורי הגדר משום פגם משפחה או כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות.
- לט בדברי הגמ' מבואר שבאופן שיש גזירת המלכות צריך למסור את הנפש אפילו מצוה קלה כגון לעשות שינוי בשרוכי הנעל, רש"י מבאר שהטעם שבאופן שיש גזירת המלכות יהרג ואל יעבור משום כדי שלא ירגילו הגויים להפחיד את היהודים לבטל את המצוות.
- מ הגמ' מבארת שהמקור שצריך למסור נפש בפרהסיא על כל המצוות דכתיב 'ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל' ודורשים שכוונת הפסוק שהאדם לא יעבור עבירה בפרהסיא ויחלל את השם אלא ימסור את נפשו ויקדש את השם, ולומדים גזירה שווה 'תוך תוך' לפסוק 'הבדלו מתוך העדה הזאת' שהכוונה 'פרהסיא' הוא עשרה יהודים.
- אביי מבאר שהדין שצריך למסור נפש בפרהסיא נאמר באופן שעובר את העבירה בקום ועשה אבל באופן שעובר את העבירה בשב ואל תעשה לא צריך למסור נפש, ורובא מוסיף שהדין שצריך למסור נפש בפרהסיא או בשעת גזירת המלכות נאמר רק באופן שהגוי מתכוון להעביר את ישראל על הדת, אבל באופן שהגוי מתכוון להנאת עצמו (כגון גוי שאומר לישראל לחתוך עשב בשבת להאכיל בהמתו בפרהסיא) יעבור ואל יהרג.